

Oponentský posudek disertační práce RNDr. Jitky Kloučkové

Rozvoj přírodovědných kompetencí žáků pomocí aktivních činností (zaměřeno na přírodovědné exkurze)

Disertační práce RNDr. Jitky Kloučkové „Rozvoj přírodovědných kompetencí žáků pomocí aktivních činností (zaměřeno na přírodovědné exkurze)“, vypracovaná na Katedře učitelství a didaktiky chemie UK PřF ve studijním programu Vzdělávání v chemii, navazuje na předchozí práce autorky, diplomovou a rigorózní, ve kterých se autorka zabývala aktivizujícími výukovými formami a metodami práce – přírodovědnými exkurzemi a projektovým vyučováním.

Práce o rozsahu 170 stran, z toho 108 stran vlastního textu a 62 stran příloh bez zahrnutí volných příloh (2 brožury – naučná stezka Plasy a Zábělá a CD s vybranými materiály) je rozčleněna do 9 kapitol, 10. kapitolu tvoří přílohy.

V 1. kapitole autorka jasně definuje cíle práce, přehledně popisuje její strukturu, členění a obsah kapitol. Jako hlavní cíl si vymezuje zmapování obecných i specifických aspektů přírodovědných exkurzí a jejich uplatňování na různých stupních a typech škol.

Ve 2. kapitole autorka nejprve charakterizuje věcně současnou situaci ve vzdělávání přírodovědných předmětů a hlavní teze s tím souvisejících pedagogických dokumentů. Kapitola je sepsána přehledně a srozumitelně, autorka objasňuje základní pojmy z pedagogických dokumentů, jako např. „klíčové kompetence“, „vzdělávací obsah“, „specifikační tabulka“ a její vztah ke koncepci testů státních maturit. Charakterizuje současný stav maturitní zkoušky z chemie jako součásti profilové zkoušky. V další části této kapitoly se zaměřuje na aktivní učení jako prostředek pro rozvoj kompetencí v přírodovědném vzdělávání. Věnuje se mimo jiné podrobnému vymezení pojmu vyučovací metoda a forma a jejich klasifikaci. Zde by bylo možná vhodnější zabývat se pouze aktivizačními metodami ve vztahu k řešení problematice exkurzí a školních projektů a neuvádět jejich komplexní přehled a charakteristiku.

Ve 3. kapitole se autorka již zabývá konkrétně především problematikou exkurzí s chemickým zaměřením. Charakterizuje 6 dílčích vybraných vyučovacích metod a organizačních forem výuky (skupinové a kooperativní vyučování, otevřené vyučování, laboratorní práce, práce s pracovními listy, badatelsky orientované vyučování a projektové vyučování s odkazem na následující kapitolu), které vytvářejí podmínky pro úspěšnou realizaci přírodovědných exkurzí. Oceňuji, že v části 3.3 Laboratorní cvičení se autorka zabývá platnou legislativou bezpečnosti práce.

Ve 4. kapitole se autorka zaměřuje výhradně na přírodovědnou exkurzi jako alternativní prostředek aktivního vzdělávání a jako součást vzdělávacích projektů. Uvádí obecnou charakteristiku a specifika přírodovědných exkurzí, vymezuje rozdíly exkurze, výlet přírodovědná vycházka. Přírodovědnou exkurzi chápe jako „součást projektového vyučování s badatelskými aktivitami“. Z hlediska praxe je přínosná část týkající se fází exkurze - přípravná, realizační, evaluační. Autorka zde mimo jiné upozorňuje i na velký problém exkurzí mimo oborovou a didaktickou složku, a to na zvládání výchovných aspektů a problémových situací v chování žáků.

5. kapitola je věnována dotazníkovému šetření, jak uvádí autorka „zaměřeného na obecné i specifické aspekty exkurzí a jejich uplatnění v přírodovědném vzdělávání“. Zde mi není jasný cíl dotazníkového šetření, bylo by třeba jej explicitněji vymezit a podkapitolu 5.1 Teoretická východiska dotazníkového šetření obsahově zaměřit ne na obecnou teorii, ale na konkrétní charakteristiku a cíle dotazníkového šetření uváděného v práci. Kladem této kapitoly je porovnání a zhodnocení závěrů plynoucích z dotazníkového šetření realizovaného v letech 2010-2011 s obdobným dotazníkovým šetřením, které prováděla autorka v rámci diplomové práce v roce 2006. Jsou zde zřejmé výrazné posuny a pozitivní trendy ve prospěch realizace této alternativní aktivizující formy výuky na školách.

6. kapitola a s ní související přílohy jsou podle mého názoru největším přínosem této práce. Kapitola je rozdělena do 3 částí, první část tvoří metodika práce při přípravě konkrétních komplexních chemicky orientovaných exkurzí po naučných stezkách na Plzeňsku, druhou část Naučná stezka Plasy (úvod, metodické podklady a pokyny) a třetí část Naučná stezka Zábělá (úvod, metodické podklady a pokyny). Jedná se o velmi kvalitně zpracované exkurze, které obsahují 4 základní části – charakteristiku naučných stezek, praktické pokyny a materiály pro přípravu, realizaci a vyhodnocení exkurze a v příloze uvedené pracovní listy a dotazník k vyhodnocení exkurze žáky. Oceňuji též autorské fotografie.

Dalším kladem zpracování exkurzí je, že všechny výukové materiály byly ověřeny a upraveny dle reakcí žáků a učitelů a na základě výsledků dotazníkového šetření. Tato kapitola, včetně jejích výstupů, je velkým přínosem pro region a v něm působící učitele a žáky.

Disertační práce Jitky Kloučkové svědčí o schopnostech autorky v oblasti didaktického výzkumu a zároveň představuje aktuální příspěvek k úspěšné realizaci inovace přírodovědné výuky prostřednictvím aktivizačních metod a forem práce. Jednotlivé kapitoly jsou vyvážené, text je psán srozumitelně a kvalitně graficky zpracován (s výjimkou grafů). Velmi přínosná je zejména 6. kapitola se zpracovanými komplexními exkurzemi pro okamžitou realizaci.

Dotazy a připomínky:

1. viz text
2. Autorka se nevyhnula drobným formálním nedostatkům, např. číslování kapitol v textu (po 8. kapitole následuje kapitola 12.), číslování posloupnosti grafů, citace, slangové výrazy (str. 110 – seznam fotek)
3. Proč autorka zvolila právě lokalitu Plasy a Zábělá?
4. Str. 29 – co přesně znamená termín „kriticky vedený experiment“ a „krucióální moment funkčního zavádění BOV“
5. Autorka uvádí, že „vznikly ucelené sady výukových materiálů, mezi nimi i interaktivní klíče k řešení pro využití na interaktivní tabuli“. O co přesně se jedná.

Závěrem mohu konstatovat, že práce je vypracována na odpovídající úrovni a plně odpovídá nárokům kladeným na disertační práci v oboru Vzdělávání v chemii. Doporučuji ji proto k dalšímu řízení a navrhuji, aby v případě úspěšné obhajoby práce byl autorce přiznán titul Ph.D.

V Praze dne 1. 4. 2014

Doc. RNDr. Helena Klímová, CSc.